משנת דרבי אליעזר

[ד] **אי בעית למקרא חדרי סעודה בו'.** גרלה לי דהכי פירושו אזל ומבד לכ"ד הייגו שהכין לכ"ט אנשים, הייגו לכ"ד כמו שרולה לקרות כ"ד אלא צריך להכין על ה' יותר, וכמו שיען לו רבי אליעזר ובאמת הוא קרא לכ"ה והיה לו להכין על ל', ולכך היה חסר לאחד דלעולם צריך להכין על [ה'] יותר, וזהו שאמה תדרי סעודה מי גלה דזהו דבר תימה שאף שהכינותי על היותר ממה שקרלתי אף על פי כן היה חסר לאחד. לכך אמר ודא מנא ליה שזהו דבר חידוש בלא טעם שצריך דוקא ה', ואמר ליה דנלמד מדוד דכתיב (שמואל ב, ג, כ) ויעש ד"וד לאח"ב ולאל"שים א"שר א"תו משתה, ויעש משתה היה לו לומר א"כ ה' תיבות מיותר, להורות שהכין על ה' אנשים יותר, אי נמי פירושו וקרא לעשרין, וחמשה קאי למטה שהחמשה שצריך להוסיף אשתכח דחסר חד דהרי קרא עשרים והכין רק לכ"ד:

אם למקרא

וַיָּבֹא אַבְנֵר אֶל דָּוִד חֶבְרוֹן וְאִתּוֹ עֶשְׂרִים אֲנָשִׁים וַיַּעַשׂ דָּוִד לְאַבְנֵר וְלָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ מִשְׁתֶּה:: (שמואל ב ג:כ)

משגח רבי שתי גבן חד בסא יומא דין. כל"ל. (יפה עכ) פירוש שהבעל הבית אמר לר"ש תשגיח עליו רבי לשתות עמנו כוס אחד היום: **אמר ליה אין בו'.** פירוש שאמר לו הן, כשעלה ונכנס לביתו ראה כל אותן כלים כו': **אי רבי.** אי בלשונם התחלת הדבור על תימה: **אתון אורייתכון בו'.** אתם תורתכם מכבדת אתכם, אבל אנו אם אין לנו ממון אין מכבד אותנו, ולכן אנו חסים על ממוניכו: **בעית למקרא בו'.** אם תרלה לקרות ולזמן עשרים, עשה והכן לעשרים וחמש **ואין בעית.** ואם תרלה: **אזל הוא ועבד לעשרים** וארבע. פירוש אזל ועבד לעשרים וארבע היינו שהכין לעשרים ותשע אנשים, היינו לעשרים וארבע כמו שרולה לקרות עשרים וארבע על הסעודה, שאז צריך להכין על חמש יותר וכמו שיען לו רבי אליעזר. ובאמת הוא קרא לעשרים וחמש אנשים על הסעודה, והיה לו להכין על שנשים, ולכך היה חסר לאחד, דלעולם צריך להכין על יותר. וזהו שאמה תדרי סעודה מי גילה, דזה דבר תימה שאף שהכינותי על ארבעה יותר ממה שקריתי אטפ"כ היה חסר לאחד. ולכן אמר ודא מנלן וכו'. אי נמי הכי פירושו וקרא לעשרין, וחמשה קאי למטה, היינו שמהחמשה שצריך להוסיף אשתכח דחסר חד שהרי קרא עשרים והכין רק לעשרים וארבע ומשנת דרבי אליעזר: **חד מקמה.** קערה אחת: **מאן דאמר קנדס בו'.** פירוש אותה קערה שהיתה חסירה יש אומרים שהיתה מין קונדס והוא מין ירק, כדמתרגמינן ויקון ודרדר (בראשית ג, יח) קונדס. ויש אומרים שהיתה מין כפגאי, והייגו דמרים שאינם מבושלים. ואף משמע לן שאטפ"י שלא היה החסרון אלא מדברים אלו דלא תשיבי בא לידי בזיון: **אייתי דהב בו'.** הבעל הבית הביא זהב ונתן לפניו לומר כי לא מכילות לו קולר יד היה החסרון שהרי הוא נותן זהב תמורתו, אלא דמבלי משים לב להכין לקרואים כל הצריך היה החסרון: **נסביה בו'.** לקח אותו האיש את הזהב והשליכו לפני בעל הבית, ואמר ליה וכי לזהב אני צריך וזהבך אני אוכל: **ותני.** פירוש לא הוה לי בו'. וסיפר לו המעשה: **לא הוה לי בו'.** פירוש לא היה לי להגיד לך מה שקראני, לפי שאלו הדברים שאמרת לי לא עשיתים. ומכל מקום בשביל זה אני מגיד לך כדי לשאול אם חדרי תורה גילה לכם וכו'. או פירושו מן בגין כן אמרת לך כו', רלה לומר שזה שאמרת לי לעשות לא עשיתי מן בגין כו' פרוש בשביל זה שאמרתי עלך אם חדרי תורה כו'. או שמא פירושו בתמיה, וכי גם זו גלה לכם: **ודא מנא לך.** פירוש וזה שצריך להכין על חמשה יותר מנא לך, שזהו דבר חידוש בלי טעם שצריך דוקא ה' יותר. ואמר ליה מדוד נלמד, דכתיב ויעש דוד לאבנר ולאנשים אשר אתו משתה, ויעש משתה מבטי ליה, א"כ חמשה תיבות מיותרות להורות שהכין על חמשה יותר ומשנת דרבי אליעזר: **ברם הבא.** אלא לעיל קאי כלומר בכל מעשים אלו היו חסרון, ברם, פירוש אבל הכא בסעודת אחשורוש יום אחרון כו': (ה) **ובמלואת** כתיב. דהמדרש רולה להביא פלוגתא רב ושמואל על סוף פסוק זה, ופלוגתתם תליא בקרי וכתיב של תיבת ובמלאת, להכי הקדים המדרש להודיענו הקרי והכתיב: **רב אמר בו'.** כתב בספר מנות הלוי דמאן דאמר שבעה חוץ משמונים ומאה דרש הקרי ובמלאת, אחר שנשלמה השמונים ומאה ימים עשה עוד שבעה ימים. ואידך דרש הכתיב ובמלואת, כלומר כשהגיע לתשלום השמונים ומאה ימים בשבעה האחרונים מהם עשה משתה. [מנחת שי] וביאורו כי הקרי הוא מקור, ופירושו כשנשלם אז התחילו השבעה ימים, מה שאין כן לפי הכתיב נוכל לקרות מִלּוּאַת, המ"ם בחיר"ק והלמ"ד בדגש ובשור"ק והאל"ף בפת"ח, והוא שם דבר כמו מלואת אבן (שמות כח, יז), כלומר הסוף והתשלום של הימים רבים נקראו מלואים, שבהם נשלם המספר ומלאו הימים שהיה בדעתו להרבות. וזה שכתוב במלואת כלומר בסוף הימים היה בהם שבעה ימים שעשה המלך משתה לכל העם הנמצאים וגו': **בבית קומטיטון.** פירוש בלשון רומי בית גדול אשר בו המלך ועבדיו יושבים.

(ה) **בבית קומטיטון.** הובא במוסף ערוך פירושו בלשון רומי בית גדול אשר בו המלך ועבדיו יושבים. בכל ביתו נאמן הוא תרגום ירושלמי בכל קומטיטון דידי:

אַמַר לֵיהּ: מַשְׁגַּח רַבִּי שְׁתֵּי גַּבָּן ° יוֹמָא דִּין, אֲמַר לֵיהּ: אֵין, °מַאן דְּסָלֵיק בְּבֵיתָא חֲמָא כָּל °הָדֵין °אָרְגְּנָאטַאדְיָיא וְתָמַהּ, אֲמַר לֵיהּ: בַּר נָשׁ דְּאִית לֵיהּ כָּל הָדֵין מָמוֹנָא יְהֵא הוּא אָכִיל בִּטַּפְלוּחִין דִּטְמָאשָׁא, אֲמַר לֵיהּ: אִי רַבִּי, אַתּוּן אוֹרַיְיתְכוֹן מוֹקְרָא לְכוֹן, בְּרַם אֲנַן אִי לֵית לָן מָמוֹנָא לֵית בַּר נָשׁ דְּמוֹקַר לָן. *בַּר יוֹחָנִיס בִּקֵּשׁ לַעֲשׂוֹת סְעוּדָתָא לִגְדוֹלֵי רוֹמִי, הֲוָה תַּמָּן רַבִּי °אֱלִיעֶזֶר בַּרַבִּי יוֹסֵי, אָמַר: נִמְלֹךְ בְּבֶן עִירֵנוּ, אֲתָא לְגַבֵּיהּ, אֲמַר לֵיהּ: בְּעֵית לְמִקְרָא עֶשְׂרִין עֲבִיד °עֶשְׂרִין וְחַמְשָׁה, וְאִין בָּעֵית לְמִקְרֵי עֶשְׂרִין וְחַמְשָׁה עֲבִיד לִתְלָתִין, אֲזַל הוּא וַעֲבַד לְעֶשְׂרִין וְאַרְבְּעָה וּקְרָא עֶשְׂרִין וְחַמְשָׁה, אִשְׁתְּכַח דְּחַסִּירִין חַד מִקְּמָא, מַאן דְּאָמַר קִנְדָּס וּמַאן דְּאָמַר כַּפְנָאֵי, אַיְיתֵי דְּהַב יְהַב קֳדָמֵיהּ, נַסְבֵּיהּ וְטַלְקֵיהּ בְּאַנְפֵּיהּ, אֲמַר לֵיהּ: דְּדְהַב אֲנָא אָכִיל וְדַהֲבָךְ אֲנָא צָרִיךְ, אֲתָא לְגַבֵּיהּ רַבִּי °אֱלִיעֶזֶר בַּרַבִּי יוֹסֵי וְתָנֵי לֵיהּ עוֹבָדָא, אֲמַר לֵיהּ: חַיָּיךְ רַבִּי לָא הֲוָה לִי דְּאֵימָא לָךְ דְּאִלּוּ דַּאֲמַרְתְּ לִי לָא עֲבָדִית, מִן בְּגִין כֵּן אֲמָרִית לָךְ: אִם חַדְרֵי תּוֹרָה גִּלָּה לָכֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹ שֶׁמָּא חַדְרֵי סְעוּדָה, אֲמַר לֵיהּ: הֵן אַף חַדְרֵי סְעוּדָה גִּילָּה לָנוּ, אֲמַר לֵיהּ: וְדָא מְנָא לָךְ, אֲמַר לֵיהּ: מִדָּוִד, דִּכְתִיב (שמואל־ב ג, כ) **"וַיָּבֹא אַבְנֵר אֶל דָּוִד חֶבְרוֹן וְאִתּוֹ עֶשְׂרִים אֲנָשִׁים וַיַּעַשׂ דָּוִד לְאַבְנֵר וְלָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ מִשְׁתֶּה", "וַיַּעַשׂ מִשְׁתֶּה" אֵין כְּתִיב כָּאן, אֶלָּא "וְלָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ מִשְׁתֶּה". בְּרַם הָכָא יוֹם אַחֲרוֹן כְּיוֹם רִאשׁוֹן:**

ה [א, ה] **"וּבְמִלּוֹאת הַיָּמִים הָאֵלֶּה", "וּבְמִלּוֹאת" כְּתִיב. "עָשָׂה הַמֶּלֶךְ לְכָל הָעָם הַנִּמְצְאִים וְגוֹ' מִשְׁתֶּה שִׁבְעַת יָמִים", רַב וּשְׁמוּאֵל, °חַד אָמַר: שִׁבְעָה חוּץ מִמֵּאָה וּשְׁמוֹנִים, וּשְׁמוּאֵל אָמַר: שִׁבְעָה עִם מֵאָה וּשְׁמוֹנִים, אָמַר רַבִּי סִימוֹן: הָדָא שׁוּשַׁן הַבִּירָה כְּבֵית קוֹמְטִיטוֹן הָיָה,**

מתנות כהונה

משגח בו' ואח"כ אמר לר"ש תשגיח עליו לשתות עמנו יום זה: **הבי גרסינן גבן יומא דין: דסליק** כשעלה ונכנס לביתו: **חמא בו'** ראה כל אותן כלים וכו': **אי רבי** אי בלשונם התחלת דיבור על תימה: **אתון וכו'** אתם תורתכם מכבדת אתכם אבל אנחנו אם אין לנו ממון אין אדם מכבד אותנו לפיכך צריכין אנו לקמץ במאכל ומשתה: **בעית למקרא וכו'** אם תרלה לקרות ולזמן עשרים: **הכי גרסינן עביד לעשרים וחמשה** פי' עשה והכן לכ"ה: **ואין** ואם: **אשתבחנון וכו'** נמצא שהיה חסר מנה אחת מלפני אים אחד שלא היה לו בושה והיה אומר קנדס והיה אומר כפנאי רעב אני מי יתן לי קנדס והוא מין ירק מאכל גרוע כך פי' הערוך (עיין ערך פקע ד) וכן הוא בב"ר כך קון זה קונדס והוא נאכל על ידי תיקון כמו שפירש"י

ואמר ליה וכי לזהב אני צריך וזהבך אני אוכל: ותני וכו' וספר לו המעשה: **לא הוה לי בו'** פי' לא היה לי לומר לך תרפתי: **דאלו כו'** זה שאמרת לי לעשות לא עשיתי: **הכי גרסינן דאמרת לי לא עבדית** וכ"מ שוב בא"ת: **מן בגין וכו'** בשביל זה אמרתיו לך שאדע אם שערי תורה כו': **אי שמא** לשון תימה וכי גם זו גלה להם: **ודא** זה צריך אדם להכין כדי הצורך והותר מנא לך: **לאנשים אשר אתו** משמע שהיה מדקדק שיהא כדי הצורך לכל האנשים אשר אתו: **ברם הבא** אלעיל קאי כלומר בכל מעשים אלו היה חסרון ברם הכא וכו': **[ה] ובמלואת כתיב** שיום אחרון היה כיום ראשון לפיכך כתיב ובמלואת מלא שהיו מלאים ושוים אחרון כראשון או שמא לא בא להשמיענו רק הכתוב וכן מנהגו בספר הזה

מאכל ומשתה מצוי בה, יאמר רבי חנינא בר פפא: גדולי הדור היו שם וברחו, אמר רב חנינא בר עטל: יהודים היו שם באותה סעודה, אמר לון אותו רשע יכול אלהיכון עתיד דעביד לכון יותר מבן, אמרו לו: (ישעיה סד, ג) "עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו", אם כסעודה זו הוא עושה לנו אנו אומרין לו: כבר אבלנוה על שלחנו של אחשורוש:

ו "בחצר גנת ביתן המלך", רבי יהודה ורבי נחמיה, רבי יהודה אמר: גנה מבחוץ וחצר מבפנים, ורבי נחמיה אמר: גנה מבפנים וחצר מבחוץ, אמר רבי פנחס: מקיים אני דברי שניכם, כשהוא היה רוצה עושה אותה חצר וכשהוא היה רוצה עושה אותה גינה, הא ביצד, פורש את הוילון ועושה חצר, קופל את הוילון ועושה אותה גנה. דבר אחר, "בחצר גנת ביתן המלך", שעמדה לו בדמים הרבה:

מאכל ומשתה מצוי בה. תרגום ירושלמי בכל ביתי נחמן הוא (במדבר יב, ז) בכל קומיטטון דידי מהימן הוא. (מוסף הערוך): **מאכל ומשתה מצוי בה.** הנמלאים בשושן דרים, דאשר בשושן מבטי ליה מאי הנמלאים, ולכן אמר רבי סימון דמאכל ומשתה מצוי בה לרוב ולכן יכול לעשות משתה לכל עמו. ומפרש קרא עשה משתה לכל העם מהדברים הנמלאים בשושן הבירה, שעם נמלאים תמיד מאכל ומשתה: **גדולי הדור היו שם וברחו.** אלא ליסד באותה סעודה, משום כמה מילי דכתיבנא לעיל פרשה זו סי' ד' גבי ימים של נער. ולכן אמר הנמלאים לאפוקי אותם שברחו: **יהודים היו שם בו'.** דייק מדכתיב לכל העם הוא שהם עיקר כל העמים דכתיב (דברי הימים א יז, כא) ומי כעמך ישראל וגו'. או דייק מתיבת הנמלאים דיהודים איקרו נמלאים על דרך (דניאל יב, א) ימלט עמך כל הנמצא כתוב בספר. או דייק מדכתיב למגדול ועד קטן שאי אפשר לומר שקרא אחשורוש אל הסעודה הקטנים דהיינו התינוקות, גם אי אפשר לומר שהכוונה לומר החשוב והפחות, מכיון שנאמר לכל העם הנמלאים זה מבואר שלא יאמר אלא על ההמוניים כולם בשוה, אלא אמר מגדול ועד קטן לרמוז שגם ישראל נהנו מאותה סעודה, שגדול וקטן הם יעקב ועשו שנקראו גדול וקטן כדכתיב (בראשית כז, מב) ויגד לרבקה את דברי עשו בנה הגדול ותשלח ותקרא ליעקב בנה הקטן, וכמו שנאמר (בעמוס ז, ה) מי יקום יעקב כי קטן הוא: **יכול אלהיכון בו'.** תיבת הנמלאים רמז למה שאמרו לו דסעודה זו מדבריה הנמלאים, דאילו סעודת ה' לעתיד עין לא ראתה וכו': **אנו אומרים לו בו'.** וא"כ מאי עין לא ראתה דכתב לן, הילכך צריך לומר שסעודת אלהינו גדולה מזו: (ו) **גנה מבחוץ בו'.** דביתן לכולי עלמא לשון פנימית הוא כמו מבית ומחוץ, אלא שפלוגתתם הוא דלרבי נחמיה ביתן הוא תואר לגינה שהיא הפנימית, כדמתרגם התרגום גנתא גוואה, משום דגינת דבק לביתן, להכי קאמר גנה מבפנים וחצר מקיפה סביב. ורבי יהודה סבר דביתן דבק לחצר, משום דהוא לשון זכר וחצר מצינו לשון זכר, דבכמה דוכתי כתיב ביחזקאל חצר הפנימי (בפרק מ ופרק מא) גם כתיב חצר התיכון (מז, טז), ואילו גנה לשון נקבה בכל מקום. ולהכי קאמר גנה מבחוץ וחצר מבפנים שהיה החצר מוקף גינו סביבו (יפה עינא): **פורש את הוילון.** בין חצר לגינה ואז יקרא החצר חצר לבד. אבל כשהיה מקפיל וטוטל את הוילונות והיו נראים הנמחים והירקות היה נקרא גנה: **בדמים הרבה.** דרש ביתן לשון מתן מעות מרובים. (יפה עינא):

[ו] גנה מבחוץ דייק מדכתיב חצר גינת דבוק בחטף חצר של גינה הרי שהגינה גדול והחצר קטן לפנים ממנו. ורבי נחמיה דרש כסדר הכתוב חצר ואח"כ גינה: **קופל בו'** היה מקפל וטוטל הוילונות והיו נראים הנמחים והירקות: **בדמים הרבה** כאלו היו ג' בנינים:

חידושי הרד"ל

[ה] בבית קומטיטון. פירש במוסף הערוך בית גדול שבו המלך ועבדיו יושבים. ועיקר פירוש קומטיטון הוא בית וועד ועצה. אבל יותר קרוב שצריך לומר קוזמיטין, פירוש של כל העולם, מקום אסיפת שוקים לכל המדינות, שבמקום כזה מאכל ומשתה מצוי בו: **גדולי הדור היו שם וברחו.** דרש לכל העם הנמלאים בשושן שהיו שם עוד יותר וברחו רק אלו נמלאו שם, ועיין בתרגום לאשון:

[ו] שעמדו לו בדמים הרבה. כן צריך לומר, לשון רבים. וכאן לומר שתיבת המלך חוזר על כל אחד ואחד על החצר והגינה והביתן, (ולכן היא מופסקת בטעם מן ביתן), לומר שכל אחד ואחד מהן היו כיד המלך שעמדו בדמים יקרים:

זרע אברהם

[ה] אמר רב חנינא בר עטל יהודים היו שם באותה הסעודה וכו'. וגמרא (מגילה יב, א) איתא וז"ל, שאלו תלמידים את רבי שמעון בר יוחאי מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה, אמר להם אמרו לי אתם, אמרו לו מפני שהנו מסעודת של אותו רשע, אמר להם אם כן של שונן הרגו של כל העולם כולו לא יהרגו, אמרו לו אמור לנו אתה, אמר להם מפני שהשתחוו לצלם, אמרו לו אם כן בדבר, אמר להם הם לא עשו אלא לפנים אף הקב"ה לא עשה אלא לפנים, והיינו דכתיב כי לא ענה מלבו ויגה בני איש עכ"ל. הגמרא אין לה שחר כלל. חדא קשה, התלמידים שאלו לרבי שמעון בר יוחאי והשיב להם שיאמרו הם. ועוד קשה למה האריך בלשונו ואמר שבאותו הדור. ועוד קשה למה הסעודה היה בשנת ג' למלכותו וכשנגזרה עליהם כליה היה בשנת ז' למלכותו. ועוד קשה אלא המעשה שהשתחוו לצלם היה כבר ולמה יטבחו על זה עתה. ושאר דקדוקים המה רבו כמו רבו. ונראה לי ליישב הכל בטוב טעם ודעת, השאלה ששאלו התלמידים היה כמו כן מפני מה נתחייבו כליה באותו דור ולא קודם, ואמר להם רבי שמעון בר יוחאי אמרו לי אתם, פירוש אמרו לי מה היה בידם עבירה שהיה ראויה לעונש כבר, והשיבו מפני שהנו מסעודתו של אותו רשע זה היה הטעון, ואם כך היה שאלתם למה נענשו אחר כך ולא תיכף בשנת ג' למלכותו. אמר להם רבי שמעון בר יוחאי אם כן שבשון יהרגו, אם היה זה עון למה יהרגו שבכל עולם. אמרו לו תלמידיו אם כן אמור לנו למה נענשו כל עיקר, הלא לא היה בידם עון כלל, והשיב להם מפני שהשתחוו לצלם, זה הטעון היה טמון בידם, ולא נענשו עליה תיכף בימי נבוכדנצר לפי שהיה להם תירוץ על זה, כדאיתא בפסחים בפרק מקום שנהגו (נג, ב) וז"ל, דרש תודום אים רומי מה מפני שהשתחוו לצלם, זה הטעון היה טמון בידם, ולא נענשו עליה תיכף בימי נבוכדנצר לפי שהיה להם תירוץ על זה, כדאיתא בפסחים בפרק מקום שנהגו (נג, ב) וז"ל, דרש תודום אים רומי מה מפני שהשתחוו לצלם, אמרו לו אותו רשע הוה מחייב גבי אדמאי לייתי ליה בשר נבלה א"ל (אכול) דלכן אנא קטילנא לך, א"ל אי בשיתא מקטיל קטול וכו'. ומקשה היפה מראה איך מסר נפשו אלא כדין אים שלונגתא הפוסקים אם רשאי למסור נפשו אפילו במקום שאינו חייב עכ"ל יפה מראה. ובעל כבוד חכמים כתב (בציעות שם בהערה ליפה מראה) וז"ל, אפשר שכולי עלמא מודים שיכול חסיד למסור נפשו כדי שלא להכנים לגופו דבר איסור, ודומה לערוות לענין הנאה שנהנה על כל פנים ואפילו באונס, ומהאי טעמא עלמו אמרו בערוות שיהרג ואל יעבור הואיל ונהנה, ועל כן במאכלים אסורים כולי עלמא מודים שרשאי למסור נפשו שלא לאכול מאכל איסור, ואף לאמן דאמר שבשאר עבירות אינו רשאי למסור נפשו הואיל והוא בעבור ואל יהרג, סברא ליה שבמאכל איסור רשאי להתמיר על עלמו ולמסור נפשו על זה עכ"ל בעל כבוד חכמים ז"ל. אם כן לפי פירוש בעל כבוד חכמים שאף שבשאר עבירות שבתורה שהם בעבור ואל יהרג מחולקים הפוסקים אם רשאי למסור נפשו, אבל באכילת איסור הואיל ונהנה כולי עלמא מודים דרשאי למסור נפשו, ומיושב בזה קושית הרי"ף (בעין יעקב שם) שמקשה על השובת תלמידים לרבי שמעון בר יוחאי בשביל שנהנו מסעודת של אותו רשע, וז"ל, והרי האכילה שלהם היה בלאו ולמה יתחייבו כליה על זה, אבל לפי בעל כבוד חכמים אתא שפיר, דבסעודה זה היה אונס שנוה המלך, כמו שאמר הכתוב והשפיה כדם אין אונס, שמע מינה שהאכילה היה על ידי אונס, ואם כן לדעת הפוסקים שסברת להו שבשאר עבירות רשאי למסור נפשו, על כרחך גבי אכילת איסור הואיל ונהנה הוא ביהרג ואל יעבור, בשלמא לדיעה שסברת ליה שבשאר עבירות אינו רשאי למסור נפשו, על כרחך אכילת איסור חמור מפני שהיה אונס, אם כן אם יש להם תירוץ על השתחוות הצלם שהיה אנדרטי, וחנניה מישאל ועזריה שמסרו נפשם על כרחך ארשאי למסור נפשו, אם כן איך אכלו אחר כך אכילת איסור בסעודת אחשורוש אף שהיה רק אונס. רק מכל מקום יש להם התנצלות אחרת ולומר, הא דאי' במהרש"א בפסחים (נג, ב) גבי מה ראו חנניה מישאל ועזריה, בשם הר"ן, לעולם שלא היה אנדרטי רק עבודה זרה גמורה, רק הואיל ולא היה שם עשרה מישראל בצלם שהעמיד בבקעת דורא, לא הוה בפרהסיא כדאיתא בעומן בבית הימון שלא היה שם עשרה מישראל לא הוה בפרהסיא אלא בלעגא, וכתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל עד דהוה עשרה מישראל, רק הואיל ובשנת שבע למלכותו שהשתחוו כולם להמן שהיה בפרהסיא, על כרחך שאין להם תירוץ אחר על הצלם רק הואיל והיה אנדרטי של מלך, כדאיתא במהרש"ל (מגילה שם) שמקשה למה אמר רבי שמעון בר יוחאי מפני שהשתחוו לצלם שהיה אנדרטי, ולא אמר מפני שהשתחוו להמן שהיה גם כן רק מחמת כבוד המלך, ומשני באמת היה יכול לומר כן רק שהדרא קושיא לדוכתיה שבשונן יהרגו וכו', ואם כן בשהשתחוו להמן שהיה בפרהסיה אם כן על כרחך מה שהשתחוו לצלם לא היה בהיתר מפני שהיה בלעגא רק משום שהיה אנדרטי, ואם כן חנניה מישאל ועזריה שמסרו נפשם ארשאים בכל עבירות להתמיר על עלמו, אם כן באכילת איסור שפיר הוא ביהרג ואל יעבור ונתחייבו כליה ודו"ק. וזה שהשיב להם רבי שמעון בר יוחאי לא עשו אלא לפנים, פירוש אלא היה עבודה זרה גמורה רק מחמת כבוד המלך והיה להם להתמיר למסור נפשם על כן נתחייבו כליה שעשה הקדוש ברוך הוא שגעזר עליהם גזרה זו להפחידם שיחזרו בתשובה, ולא נהרגו בשביל שלא היה עבודה זרה גמורה. ונראה לי טעם שגעזר עליהם כליה על ידי עמלק בשביל שנהנו מסעודת אחשורוש, לפי שאמת אחשורוש בסעודה זו כדאיתא בגמ' (מגילה יא, ב) ובמדרש (פרשה ח, יב) אחשב דמלו ע' פנים של בבל ולא איפרקו אמר השתא ודאי תו לא איפרקו ויעב על כסא מלוכה של שלמה, ואיתא כי יד על כס יה מלחמה בעמלק, אין הכסא שלם עד שימחה שמו של עמלק, לכן מדה כנגד מדה מאחר שאחשבו שלא יהיה כסא של הקדוש ברוך הוא שלם ויעב עליו אחשורוש, לכן נגזר שיהרגו אותם עמלק מדה כנגד מדה וק"ל. ונראה לי להתנצל בזה שלא הרגו שלא אכלו כלל מאכלי איסור בסעודת אחשורוש הם ושלום, רק אכלו משלהן מאכלי איסור, ומכל מקום לא שפיר עבדי כדאיתא במסכת עבודה זרה (ח, ח) וז"ל תניא רבי ישמעאל אומר ישראל שבאחון לארץ עובדי עבודה זרה בטהרה הן, כילד גוי שעשה משתה לבנו וזימן כל היהודים שבעיר אף על פי שאוכלין משלהן ושותין משלהן ושמש שלהן עומד לפניהם משלה עליהם הכתוב כאילו אכלו

מסורת המדרש

ו. יקופ כאן בשם מדרש אבא גוריון (רמז תקרמח):

ז. עיין מגילה (יב, א), ובילקוט כאן (רמז תקרמח):

אם למקרא

וּמֵעוֹלָם לֹא שָׁמְעוּ לֹא הֶאֱזִינוּ עַיִן לֹא רָאָתָה אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ יַעֲשֶׂה לִמְחַכֵּה לוֹ:

(ישעיה סד:ג)

משנת דרבי אליעזר

[ה] ובמלואת בתיב. עיין מתנות כהונה. ולי נראה דהנפוך הוא שהורה שחסר כתיב ו' שניה להורות שהיה כיוס אחד שוה: **הדא שושן בו'. עד אמרו לו עין לא ראתה.** עיין יפה עינא. ולי נראה דדרש מלת כל שהוא מיותר, דלמנת קמא בא לדבות וללמד על העיר שושן שתמיד היה מלויה [בה] הרבה להכין לכל, ורבי חנינא בר פפא סבר שבא ללמד שהכין לכל העם ובאותה לא באו כולם שברתו. ורבי חנינא בר עטל סבר שבא להורות שישראל היו [שם] ג"כ, וחנו ריבוי דכל, אף שהיה רשוי אלא שמאו בפת בג ומאכלי איסור. ומה שסיים שאמר להם אותו רשע כו'. והם אמרו לו עין לא ראתה גו' זה דרש מדכתיב המלאים דג"כ מיותר, אלא לומר דכן השיבו לו דסעודתיך כבר נמלא וכתיב עין לא ראתה:

ז [א, ו] "חור כַּרְפַּס וּתְכֵלֶת" תִּרְגֵּם עֲקִילַס: אַיְירִינוֹן קַרְפַּסִינוֹן, וְרַבִּי בִּיבִי אָמַר: טַיְינוֹן, אָמַר רַבִּי יִצְחָק: בְּגָדִים שֶׁבְּנֵי חוֹרִין לוֹבְשִׁין. "אָחוּז בְּחַבְלֵי בוּץ וְאַרְגָּמָן", אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן: בּוּא וּרְאֵה °טַלִּיתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ רָשָׁע מָה הוּא, שֶׁהַכֹּל מַפְקִיעִין בְּחַבְלֵי צֶמֶר וּבְחַבְלֵי פִּשְׁתָּן וְרָשָׁע זֶה בְּחַבְלֵי בוּץ וְאַרְגָּמָן. "עַל גְּלִילֵי כֶסֶף", רַבִּי חִיָּא רַבָּה וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן חֲלַפְתָּא, חַד אָמַר: נִגְלָלִין הָיוּ בְּוִילוֹן זֶה שֶׁל אָרוֹן, וְחָרִינָא אֲמַר: נִקְפָּלִין הָיוּ בְּקֶלַע זוֹ שֶׁל סְפִינָה. "וַעֲמוּדֵי שֵׁשׁ", אָמַר רַבִּי לֵוִי: הַמַּחְצֵב הַזֶּה לֹא נִגְלָה לִבְרִיָּה אֶלָּא לְמַלְכוּת הָרְשָׁעָה הַזֹּאת, אֲתִיבוּן: וְהָכְתִיב (דברי הימים־א כט, ב) "וְכֹל אֶבֶן יְקָרָה וְאַבְנֵי שַׁיִשׁ לָרֹב", שְׁלֹמֹה הָיָה נוֹתֵן מַרְגָּלִיּוֹת מִכָּאן וּמַרְגָּלִיּוֹת מִכָּאן וְאַבְנֵי שַׁיִשׁ בָּאֶמְצַע, וְנוֹחַ הָיָה לָאַחַשְׁוֵרוֹשׁ לַעֲשׂוֹת לוֹ עַמּוּדִים שֶׁל כֶּסֶף וְזָהָב מִלְּהָבִיא עַמּוּדִים שֶׁל שַׁיִשׁ מִפֶּרֶק אוֹנְסִין לְמָדַי, וְאִם תֹּאמַר דַּהֲווֹ °זְמִרִין, אָמַר רַבִּי מַתְּנָה: אֲנִי יָשַׁנְתִּי עַל פִּרְחוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶן וְהָיָה מְלֵא קוֹמָה וּפִשּׁוּט יָדַיִם וְרַגְלַיִם:

ח "מִטּוֹת זָהָב וָכֶסֶף", "רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי נְחֶמְיָה, רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: הָרָאוּי לְכֶסֶף לְכֶסֶף הָרָאוּי לְזָהָב לְזָהָב, אָמַר לוֹ רַבִּי נְחֶמְיָה: אִם כֵּן נִמְצֵאתָ מַכְנִיס שִׂנְאָה בִּסְעוּדַת אוֹתוֹ רָשָׁע, אֶלָּא שֶׁל כֶּסֶף הָיוּ וְהָיוּ מְצוּפִּים בְּזָהָב, וְרַבִּי תַּחְלִיפָא בַּר בַּר חָנָה אָמַר: שֶׁל זָהָב הָיוּ, וְהָיוּ מְכוּפָּתִין בִּכְפָאתִין שֶׁל כֶּסֶף, וּשְׁמוּאֵל אָמַר: הַגְּשִׁישׁ הַחִיצוֹן שֶׁל זָהָב וְהַפְּנִימִי שֶׁל כֶּסֶף:

ט "עַל רִצְפַּת בַּהַט וָשֹׁשׁ", אָמַר רַב ° נַחְמָן: בּוּא וּרְאֵה שַׁלְוָתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ רָשָׁע מָה הוּא, שֶׁהָיָה בֵּיתוֹ רָצוּף בַּאֲבָנִים טוֹבוֹת וּמַרְגָּלִיּוֹת. "בַּהַט וָשֹׁשׁ וְדַר וְסוֹחֶרֶת", רַבִּי נִיסָּא דְּקֵיסָרִי אָמַר: לְמַרְגָּלִית שֶׁהִיא אֲהוּבָה עַל בַּעְלָהּ, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: לְמַרְגָּלִית שֶׁמּוֹצִיאָה אֶת בַּעְלָהּ לַחֵירוּת הֵיךְ מָה דְּאַתְּ אָמַר (ויקרא כה, י) "וּקְרָאתֶם דְּרוֹר". "וְדַר", אָמַר רַבִּי הוּנָא: אִית אֲתַר דְּצָווּחִין לְמַרְגָּלִיתָא דּוּרָה. "וְסוֹחֶרֶת", רַבִּי בִּיבָא בַּר אֲבוּנָא אָמַר: פְּרַקְמַטְיָא נָפְקַת, הֵיךְ מָה דְּאַתְּ אָמַר (בראשית כג, טז) "עֹבֵר לַסֹּחֵר":

י [א, ז] "וְהַשְּׁקוּת בִּכְלֵי זָהָב", °הַשְּׁקָיוֹתָיו שֶׁל אוֹתוֹ רָשָׁע לֹא הָיוּ אֶלָּא בְּשֶׁל זָהָב, אֵיתִיבוּן: וְהָכְתִיב (מלכים־א י, כא)

(ז) **איירינון.** הייטו בגדים לבנים כמו כלים האוליירין דסוף פרק אלו קשרים (שבת קיד, א). ומפרש חור לשון לבן כמו חיור (יפה עינא). וקרפסינון בלשון יון קרבסינון, והוא בגד דק עשוי מפשתן נקי. המערוך: **יטינון.** ובלשון יון יקינטינון. והוא דבר אשר לו גוון תכלת. (מוסף הערוך): **שבני חורין.** פירוש שריס. ודרש חור כמו חור בחולם והוא מענין חורי יהודה (ירמיה כז, כ וטוה), שלבושי השרים חשובים מאד: **אמר רבי שמואל בר נחמן בא וראה שלותו של.** כל"ל (אות אמת), וכן הוא במדרש שעם היפה שנף: **מפקיעין.** פירוש אוגדין וקושרין. (אות אמת): **נגללין היו בוילון.** דגלילי כסף הייטו כמין פרוכות המסך הפרוסים על הפתח מרוקמים בחוטי כסף. ומיקרו גלילי מפני שנגללין על הפתח מלמטה למעלה מלד חוץ ללד פנים או מלד פנים ללד חוץ ככריכת מגלת ספר: **נקפלין היו בקלע זו של ספינה.** לדידיה היו כמין קלעים הפרוסים מקלה לקלה, וכשרוצים מקפלין ומחברין קצותיהם עד קצותיהם כקלע של הספינה הפרוס שבהורדתו מקפלין ומקמטין אותו. (יפה עינא): **המחצב הזה.** של שיש: **שלמה היה בו'.** תירגומא הוא: **מפרק אונסין.** שם מקום שהיו מצויין שם אבני שיש: **זמרין.** גראה דגרסינן גמדין, פירוש קצרים. גמד הוא אמה קצרה (מתנות כהונה). ובדפוס קוסטאנטינא גרס זעירין (אות אמת), וכן גרס בספר מנות הלוי ובספר יפה עינא. והגירסא שלפנינו יש לישב שפירושו מחותכין וקצרים מלשון זמיר עריצים: **פרחו של אחד.** הייטו כמין קפלורסים שבראש העמוד הנזכר. (יפה עינא). ורצה לומר אני ישנתי על הרוחב של מטלה מהעמודים: (ח) **הראוי לכסף בו'.** פירוש שר הראוי לכסף ישב על מטה של כסף, ושר היותר חשוב שראוי לזהב ישב על מטה של זהב: **מכניס שנאה.** רצה לומר קנאה: **מכופתין.** מקושרים בחבלים של כסף: **הגשיש.** כרעי המטה קרי גישום. (מתנות כהונה): **החיצון.** ללד הבית: (ט) **למרגלית שהיא אהובה.** אהבתו קאי דדרשינן ליה (מגילה יב, א) אהבים שמתחוטטות על בעליהן, והייטו לשון טיוג, והייטו שהיא אהובה דקאמר הכא. (יפה עינא). ובמשנת דרבי אליעזר קאמר דאשם קאי, דקשה למה מכנים שם שהוא אבן שיש בין אבנים טובות. לכן תירץ שהוא כמשל למרגליות שהיא אהובה על בעלה, שאף שאינה אהובה כל כך לאיש אחר מכל מקום לו היא רבת הערך, כן השם היה לאחשורוש בערך אבנים טובות, וכדאיתא לעיל שנוח היה לו לאחשורוש לעשות לו עמודים של זהב מלהביא עמודים של שיש מפרק אונסין: **שמוציאה את בעלה לחירות.** אדר קאי. ומפרש שהיא חשובה בדמיים שמוציאה בעלה לחירות, על ידי שפורע מנות חובותיו על ידו והוא כן חורין ממעיקיו: **פרקמטיא נפקת.** שיוצאת בכל סחורה, שעל ידי שהיא יקרה כל בעלי סחורה מתרעים לקבלה בסחורותם: (י) **השקיותיו של אותו רשע בו'.** לשון תימה, בוא וראה כמה רוב עשרו מה שלא מצינו כן בשום אחד:

(ז) **שעמדה לו בדמים הרבה.** שראוה שיקרת שם המלך עליה שאין כיד אחר לעשות כן: **איירינון.** כתב במוסף הערוך עוד היום נמצא בהעתקת יוונית איירין קרבסינון. ופירוש המלות איירון בגד שיש לו גוון, קרבסינן בגד עשוי מפשתן נקי, יקנטינון דבר שיש לו גוון תכלת: **כוילון זה של ארון.** שתלוי מלמעלה ומגגל ללד אחד: **בקלע זו של ספינה.** שנגלל על כלונס מלמטה למעלה: (ט) **למרגלית שהיא אהובה על בעלה.** שהתכנים טובים אלו היו דומים למרגליות, וכמו שמבואר במגילה (יב, א) אבנים המתחוטטות על בעליהן ודורש בהטב בחילוף ה"א בחי"ת:

מסורת המדרש

ח. מגילה (יב, א):

ט. פרקי דרבי אליעזר (פרק מט):

אם למקרא

וּבְכָל כֹּחִי הֲכִינוֹתִי לְבֵית אֱלֹהַי הַזָּהָב לַזָּהָב וְהַכֶּסֶף לַכֶּסֶף וְהַנְּחֹשֶׁת לַנְּחֹשֶׁת הַבַּרְזֶל לַבַּרְזֶל וְהָעֵצִים לָעֵצִים אַבְנֵי שֹׁהַם וּמִלּוּאִים אַבְנֵי פּוּךְ וְרִקְמָה וְכֹל אֶבֶן יְקָרָה וְאַבְנֵי שַׁיִשׁ לָרֹב:

(דברי הימים א כט:ב)

וְקִדַּשְׁתֶּם אֵת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וּקְרָאתֶם דְּרוֹר בָּאָרֶץ לְכָל יֹשְׁבֶיהָ יוֹבֵל הִוא תִּהְיֶה לָכֶם וְשַׁבְתֶּם אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ תָּשֻׁבוּ:

(ויקרא כה:י)

וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל עֶפְרוֹן וַיִּשְׁקֹל אַבְרָהָם לְעֶפְרֹן אֵת הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּאָזְנֵי בְנֵי חֵת אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף עֹבֵר לַסֹּחֵר:

(בראשית כג:טז)

משנת דרבי אליעזר

(ט) **למרגלית שהיא אהובה לבעלה.** דקשה למה מכנים שם שהוא אבן שיש (כין) אבנים טובות, לכן תירץ שהיא כמשל מרגלית שהיא אהובה לבעלה שאף שאינה שוה כל כך לאיש אחר מכל מקום לו היה רבת הערך, כן השם היה לאחשורוש בערך אבנים טובות, וכדאיתא לעיל שנוח היה לו לאחשורוש לעשות לו עמודים של זהב מלהביא עמודים של שיש מפרק אונסין. ועיין דוחקים של מתנות כהונה ויפה עינא:

חידושי הרד"ל

(ז) **טיינון.** במוסף הערוך ערך איירינון גרס יקנטינון, וכן הוא עוד היום בתרגום יוני של עקילס, ופירשו איירינון מראה לויר. קרבסינון בגד דק עשוי מפשתן נקי. יקנטינון דבר אשר לו גוון תכלת. ולפי זה נראה דרבי ביבי על ותכלת קאי: **בא וראה טליתו בו'.** עיין מתנות כהונה, ובילקוט (רמז תתרמח) איתא מן החבלים אתה יודע המלאות מה היו. ויש לפרש גם כאן כן, דקאמר מן החבלים בא וראה ללמוד מה היו טליתו ולבושו: **אלא למלכות הזאת.** שבאיטליא (שם רומי) הוא מחצב הים הטוב:

(ט) **שהיה ביתו רצוף בו'.** פרקי דרבי אליעזר (פרק מח): **למרגלית שהיא אהובה על בעליה.** על בהט קאי, וכדאמרינן (מגילה יב, א) אבנים המתחוטטות על בעליהן שהוא לשון אהבה ונעגוניך: **על בעלה ודר רבי יוחנן אמר למרגליות בו' לחירות בו' דרור אמר רב הונא.** כן צריך לומר. ואתיא דרב הונא כדאמרינן במגילה (יב, א) שם אבן טוב יש בכרכי הים ודירה שמו:

(י) **איתיבון והכתיב בו'.**

[ז] **חור איירינון קרפסינון וטיינון.** מיני בגדים חשובים הן: **שבני חורין** לשון חור קדרים מלשון חירות ולאו לאפלוגי קאתי אלא לפרש: **הבי גרסינן בא וראה שלותו של** כו': **מפקיעין** מותחים החבלים נקראים פקיעים ופי' בערוך: **בוילון של ארון** וילון התולה לפני ארון הקדש שמגגלגין אותה מלמטה למעלה: **בקלע של ספינה** הוא נכרך אבל לא נגגל כוילון: **וחרינא** האחר: **המחצב הזה** של שיש: **שלמה היה נותן** תירגומא הוא: **ונוח היה** הוא אמה קצרה או גרם זעירין ולפי הגירסא צריך (להיות) (לפרש) זמרין מחותכים וקצרים לשון זמיר עריצים: [ח] **מכופתין בו'** מקושרים ומחוטקים בעקלים של כסף: **הבי גרסינן בכפאתין של כסף** והכי מוכח גירסת הילקוט: **הגשיש** כרעי המטה קרוי גשום ופי' ערוך ערך גשם: **החיצון** ללד הבית: [ט] **אהובה על בעלה** דרש שם מלשון שם בשיבולת ובקמץ לשון שמוח: **לחרות** לשון דר קדרים כדמפרש ואזיל: **פרגמטיא** סוחרת קדרים לשון סחורה:

חידושי הרד"ל

רבי פנחס בו'. לגירסת הספרים צריך לומר דרבי פנחס על מקרא הזה נאמר, ולכן מביאו כאן בלשון איתיבון, ובכל זאת אין מיושב כל כך התיובתא. ועיין מתנות כהונה. וקרוב שטעות סופר יש, וכך צריך לומר, ותמן כתיב וכל כלי כו', ורבי פנחס אתרוייהו מקשה ומתרץ נמי אתרוייהו:

[יא] כלים שצורתן נשתנים לימים קלים. כמו שכתוב לעיל דיוטיריטא של זכוכית שקלים להשבר ולהשתנות, והיה משקין בהם בסעודה לבל. ועוד י"ל דאכלי בית המקדש קלי, שבעוד ימים קלים שיכלה זמן שבעים שנה לגלותם יוחזרו לקדושתן ושתנו פניהם ומעשיהם לטוב לקדושה וטהרה:

[יב] ביד המלך במיסת יד המלך. כך צריך לומר, וכן הוא בתרגום לאשון. ובא לפרש פירוש כיד שהיא כמיסת, שהוא כהשגת יד:

[יג] אין אונס בפקתא. בתרגום שני הגירסא בפוקקא:

לקוטים

[יא] מי גרם לבלשצר בו'. דאף על גב דכתיב מְנָא חֲלָבָא מַלְכוּתָךְ וְהַשְׁלְמָה, דמשמע שלא השלמה מלכותו. יש לומר מכל מקום לא היה נאבד מן העולם אלא היה יורד מגדולה, ומה שנאבד מן העולם היה על שהשתמש בכלי בית המקדש. והיינו שלא נאבד אחשורוש על הוצאת כלי בית המקדש, לפי שבלשאצר היה מוכן לאבד המלכות בלאו הכי, אהני הוצאת כלי בית המקדש לאבדו לגמרי מן העולם (יפה עינא). (עין יוסף מהדורא קמא):

חותה. מאוס ונטר ומחיתה, וא"כ איך היה אחשורוש משתמש בו באותה סעודה והכתיב לעשות כרצון איש ואיש. וגבי שלמה אין להקשות זה לפי שלא בא לעשות כרצון איש ואיש, ולא בא הכתוב אלא להודיע רוב עשרו: **אלא אלו.** כלי זהב דכתיב באחשורוש והשקות בכלי זהב, לא זהב ממש היו אלא כוסות דיוטיריטא, פירש בערוך כלי זכוכית חשובין שהיו יקרים כשל זהב: **(יא) הביא כליו וכלי עילם כו'.** מדהוי ליה למימר והכלים שונים, וכתיב וכלים מכלים שונים, משמע שכלים משתנים מפני כלים אחרים, דהיינו כלי עילם. שע"י שכלי אחשורוש חשובים מהם נמצאו הם מגונים בפניהם, וכן כלי אחשורוש לפני כלי בית המקדש: **היו פניה.** של השפחה משתנות: **היו משתנים כליו.** ופירושו של קרא וכלים של אחשורוש מכלים של בית המקדש שונים בכל עת שרואין אותם, ונעשים כטופרת: **שצורתן נשתנית.** רצה לומר שר' תחליפא מפרש שהם משתנים יותר מכלים אחרים, כי בימים מוטעים לורתן משתנית והן כלי זכוכית וכיונא שנשברים מיד: **כלים מכלים למשתמשין בו'.** לפי זה הדרש הכפול וכלים מכלים השני מתפרש מלשון כליון. רצה לומר וכלים של בית המקדש מכלים לכל מי שמשתמש בהם. שונים רצה לומר ומכל מקום הם שונים להשתמש בהם. ורצה לומר שהכתוב מתמיה שזה ידוע מכבר היינו מבלשצר שכלי בית המקדש מְכַלִּים לכל מי שמשתמש בהם, והם שונים בקלקלה ומשתמשין בכלי בית המקדש. (מהרש"ל): **ביצתו.** שרשו. היינו שנהרג ונאבד מן העולם: **ביה בלילא קטיל בלשצר.** וכן אחשורוש ע"י שהשתמש בכלי בית המקדש נהרג ושמי. כדאיתא בפרק קמא דמגילה (יח, ב) ואייתי מאני דבי מקדשא ואשתמש בהון בא שתן ורקד ביניהם והרג אה ושמי: **(יב) בכוסות ביד המלך.** שהיו בידו כוסות כנגד כל הקרואים ששתה כנגד כולם, וזה דרך גוזמא, וגם לקבל אלפא חמרא שתי גוזמא, כי מי יוכל לשתות כנגד אלף, אלא דאחשורוש היה גבור לשתות יין טפי מבלשצר, ולהכי נקט גוזמא דבלשצר לקבל אלפא, וגוזמא דאחשורוש בכוסות ביד המלך, שמלאת גוזמתו יותר גדולה. (יפה עינא). וקשה לפירושו הא אמרו חז"ל שנשלחה לו ושמי אבא לקבל אלפא שתי כו' דמשמע היה גבור יותר לשתות יין מאחשורוש. לכן נראה כפירוש משנת דרבי אליעזר, בכוסות ביד המלך פירוש בכוסות שים ברשות המלך שהם הרבה, כך נוה ליתן יין הרבה שיוכל כל אחד מהמסובים לשתות כסך הכוסות הנ"ל. וזהו תמיהת המדרש להלן שתה הוא לקבל אלפא וכאן הוא להיפך שהמלך נוה שישתו הם בכוסות שביד המלך, אבל הוא לא היה יכול לשתות הרבה: **(יג) בדת כל מקום ומקום.** דכיון דלא פירש כדת איזה מקום אלו איזו אומה, לריך לומר כדת כל מקום ומקום וכדת כל אומה ואומה. ולא לומר דחילוף מקומות שם וחילוף אומות שם כדמפרש ואזיל: **אית אתר בו'.** שם מקום שרוצים לאכול ואח"כ לשתות כדרך התוגרמים: **ואית אתר.** שם מקומות שרוצים לשתות ואח"כ לאכול כדרך הטרדייס: **באלין בותאי בו'.** רצה לומר וחילוף האומות כאלו הכותים שאינן שותות יין המונח ומשתמר בזיקים פי' בנודות של עור, הבינא להם יין המונח ומשתמר בקוליה פי' כדים של חרס: **באנפקאי.** פירוש חמרא חיית. ולפי שדרך המשתאות לאנוס בו וע"י כן הם ניזוקין בו, אמר שלא היו אונסין בשתייתו אלא שותה מזוג כל הרצונה. והמעריך כתב אנפקאי לשון לעז הוא ענין מלוי, כלומר כוס גדולה, מלא בלשון טורקי דולי: **אין אונס ביין נסך.** וזה שאמר הכתוב והשתיה כדת הוא, שלא היו אונסים שום אחד שיעבור על מה שתגזרהו דתו, וכוונתו היה למען יגדל טון ישראל וידל כבודו בזה. [מנות הלוי]: **אין אונס בפקתא.** פירוש שהיה להם כלי גדול ושמו פקתא [והוא

מתנות כהונה

רבי פנחס וכו' תירוצא הוא: **חותה** מאוס ומעכב מלשון חותה את הגחלים ואם כן איך היה אחשורוש משתמש בו באותה סעודה והכתיב לעשות כרצון איש ואיש וגבי שלמה אין להקשות זה לפי שלא בא לעשות כרצון כל איש ולא בא אלא להודיע רוב עשרו: **אלא אלו כו'** פירוש אלו של אחשורוש כו': **דיוטיריטא** פירש הערוך (עיין ערך דייטרוטו) משובחים: **הבי גרסינן שרואים צל פניהם:** [**יא**] **פניה.** של השפחה משתנות: **מכלים** לשון כליון שמכלים למי שהוא משתמש בהן: **שצורתו נשתנים בו'** כי המלאכה היתה דקה עד מאד ומרליהן היה זכה ובהירה ומשתנת במהרה: **ביצתו** שרשו: **[יב] בכוסות ביד המלך.** משמע ששתה כנגד כל המסובין וזהו כל הכוסות שלכל אחד ואחד הגיע לשתות כוס אחד: **[יג] והשתיה כדת: כדת כל מקום.** כמנהג כל מקום ומקום וכדמפרש ואזיל: **אית אתרא בו'** יש מקום שרוצה לאכול ואחר כך לשתות ויש כו': **דלא שאתן בו'** אינם שותים יין המונח ומשתמר בזיקים במדות והבינא להם יין המונח ומשתמר בקוליה מין כלי מלשון קולתה בדברי רז"ל והם כדים של חרס: **באנפקא** פי' הערוך יין חי שאינו מזוג: **ביין נסך** ליהודים: **הבי גרסינן** א"ר בנימין **בר לוי אין אונס בפקתא לפום דתמן שאתן בגסא לפיכך אין אונס בפקתא** ופירושו שהיה

מסורת המדרש

י. יקוט כאן (רמז תתרמח):

יא. מגילה (יב, ח):

אם למקרא

וְכֹל כְּלֵי מַשְׁקֵה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה זָהָב וְכֹל כְּלֵי בֵית יַעַר הַלְּבָנוֹן זָהָב סָגוּר אֵין כֶּסֶף לֹא נֶחְשַׁב בִּימֵי שְׁלֹמֹה לִמְאוּמָה:

(מלכים א יכא)

בֵּלְשַׁאצַּר אֲמַר בְּטַעַם חַמְרָא לְהַיְתָיָה לְמָאנֵי דַּהֲבָא וְכַסְפָּא דִּי הַנְפֵּק נְבוּכַדְנֶצַּר אֲבוּהִי מִן הֵיכְלָא דִּי בִירוּשְׁלֶם וְיִשְׁתּוּן בְּהוֹן מַלְכָּא וְרַבְרְבָנוֹהִי שַׁגְלָתֵהּ וּלְחֲנָתֵהּ:

(דניאל ה:ב)

בַּהּ בְּלֵילְיָא קְטִיל בֵּלְאשַׁצַּר מַלְכָּא כַּשְׂדָּאָה: (דניאל ה:ל)

בֵּלְשַׁאצַּר מַלְכָּא עֲבַד לְחֶם רַב לְרַבְרְבָנוֹהִי אֶלֶף וְלֶקֶבֶל אַלְפָא חַמְרָא שָׁתֵה:

(דניאל ה:א)

משנת דרבי אליעזר

[יב] בכוסות ביד המלך. עיין מתנות כהונה ויפה עינא ואין הלשון סובל פירושם רק איפכא, גם קשה לדבריהם דמה שלחה לו ושתי אבא לקבל אלפא שתי כו' והרי הוא שתה יותר לפי פירושם. וי"ל דהכי פירושו ויין מלכות רב שהיה כל כך יין הרבה שיוכל כל אחד לשתות בכוסות שביד המלך, שמשתמש כל אחד שותה למלך. אי נמי בכוסות שים ברשות המלך שהם הרבה, כך נוה ליתן יין הרבה שיוכל כל אחד לשתות כסך הכוסות כנ"ל. וזהו תמיהת המדרש להלן שתה הוא לקבל אלפא, וכאן הוא להיפך, ברש הבא נוה שישתו הם בכוסות ביד המלך:

(יב) בכוסות ביד המלך. כמשמעו שאחז הכוסות בידו וחלק לכל שריו מהיין ששתה בעצמו, וזהו ויין מלכות: **(יג) באנפקא.** עיין מתנות כהונה, ועיין עוד פירוש הערוך כלי המחזיק רביעית: **בפקתא.** בערוך לא מצאתי. אך בילקוט בשם מדרש אבא גוריון (פרשה ח), אמר רבי לוי כך היה טוכסים של אבא פרס היה להם כוס גדול מחזיק ארבעים שתיות והוא

"וְכֹל כְּלֵי מַשְׁקֵה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה זָהָב וְכֹל כְּלֵי בֵית יַעַר הַלְּבָנוֹן זָהָב סָגוּר", רַבִּי פִּנְחָס בְּשֵׁם רַבִּי יִצְחָק אָמַר: וַהֲלֹא נַפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם חוֹתָה לִשְׁתּוֹת בְּשֶׁל זָהָב, אֶלָּא אֵלּוּ כּוֹסוֹת דִּיוֹטְרִיטָא שֶׁל כְּלֵי זְכוּכִית שֶׁרוֹאִין צֵל פְּנֵיהֶם בָּהֶם, יָפִין וְזַקִּירִין כִּכְלֵי זָהָב:

יא "וְכֵלִים מִכֵּלִים שׁוֹנִים", הֵבִיא כֵלָיו וּכְלֵי עֵילָם וְנִמְצְאוּ שֶׁלּוֹ יָפִין מִשֶּׁל עֵילָם, הֵבִיא כֵלָיו וּכְלֵי בֵית הַמִּקְדָּשׁ וְנִמְצְאוּ נָאִים וְיָפִין מִכֵּלָיו, לְמַטְרוֹנָה שֶׁהָיְתָה לָהּ שִׁפְחָה יָפָה כָּל זְמַן שֶׁמַּבֶּטֶת בִּשְׁפִחָתָהּ הָיוּ פָנֶיהָ מִשְׁתַּנּוֹת, כָּךְ כָּל זְמַן שֶׁהָיוּ כְּלֵי בֵית הַמִּקְדָּשׁ מַבִּיטִין בְּכֵלָיו הָיוּ מִשְׁתַּנִּין כֵּלָיו וְנַעֲשִׂין כְּעוֹפֶרֶת, רַבִּי תַּחְלִיפָא בַּר בַּר חָנָה אָמַר: כֵּלִים שֶׁצּוּרָתָן נִשְׁתַּנִּית לְיָמִים קַלִּים, אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב נַחְמָן: כֵּלִים מְכַלִּים לַמִּשְׁתַּמְּשִׁין בָּהֶם וְהֵם שׁוֹנִין בְּקִלְקָלָה, מִי גָּרַם לְבֵלְשַׁצַּר שֶׁתִּתְקַעְקַע בֵּיצָתוֹ מִן הָעוֹלָם לֹא יָעַל יָדִי שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בִּכְלֵי בֵית הַמִּקְדָּשׁ, הָדָא הוּא דִכְתִיב "בֵּלְשַׁאצַּר אֲמַר בְּטַעַם חַמְרָא לְהַיְתָיָה לְמָאנֵי דַּהֲבָא וְכַסְפָּא דִּי הַנְפֵּק נְבוּכַדְנֶצַּר וְגוֹ' ", מַה כְּתִיב "בַּהּ בְּלֵילְיָא קְטִיל בֵּלְאשַׁצַּר מַלְכָּא כַּשְׂדָּאָה":

יב "וְיֵין מַלְכוּת רָב", לְהַלָּן כְּתִיב "וְלֶקֶבֶל אַלְפָא חַמְרָא שָׁתֵה", בְּרַם הָכָא כְּתִיב "וְיֵין מַלְכוּת רָב בְּיַד הַמֶּלֶךְ" בְּכוֹסוֹת בְּיַד הַמֶּלֶךְ:

יג [א, ח] "וְהַשְּׁתִיָּה כְּדַת אֵין אוֹנֵס", כְּדַת כָּל מָקוֹם וּמָקוֹם, אִית אֲתַר דְּבָעֵי מֵיגַס וּבָתַר כֵּן שָׁתֵי, וְאִית אֲתַר דְּשָׁתֵי וּבָתַר כֵּן מֵיגַס, כְּדַת כָּל אוּמָה וְאוּמָה, כְּאִילֵּין כּוּתָאֵי דְּלָא שָׁאתָן חַמְרָא דְּזִיקִין אַיְיתֵי לְהוֹן חַמְרָא דְּקוּלִין. "אֵין אוֹנֵס", בְּאַנְפְּקָא, רַב אָמַר: "אֵין אוֹנֵס" בְּיֵין נָסֶךְ, אָמַר רַבִּי בְּנְיָמִין בַּר לֵוִי: "אֵין אוֹנֵס" בְּפִקְתָּא, לְפוּם דְּתַמָּן שָׁאתָן בְּגַסָּא לְפִיכָךְ אֵין אוֹנֵס בְּפִקְתָּא.

כוס שמכיל רביעית ההין [מנות הלוי], והיו משקים אותו לכל אחד הן המסובים בעל כרחו, אבל בסעודה של אחשורוש לא היו אונסין בכלי זה. [מתנות כהונה]: **בא וראה שלותו כו'** עד **ומרגליות.** לא גרסינן ליה, ולריכין למחוק מכאן, דמקומו הוא לעיל בפסוק על רלפת בהט וגם ודר וסוחרת וכבר הוא שם. [אות אמת] אבל היפה שנף מקיים הגירסא שלפנינו, דהכי קאמר, שלא יפלא הפלגת העושר במה שהשקות בכלי זהב וכל הנ"ל, כי כן יסד המלך הבית באבנים באבנים טובות, כי זה עושר יותר מופלג, ושפיר קאמר המדרש בא וראה שלותו כו': **לעשות לגדולי המלכות כו'.** דייק זה דאי כפשוטו שלוה המלך לרב ביתו שיעשו כרצון איש ואיש, הוה ליה למימר יסד המלך על רב כל ביתו מאי על כל רב. ואם הכוונה היא שגזר כך על כל הסרים, הוה ליה למימר על כל רבי ביתו, לכך דרשו כי כן יסד וגזר המלך על כל רב ושר מהסרים, שיתנו לו ביתו עמו, הוא ובניו ואשתו שיהא מלחק עמהם. וזה עשה כדי לעשות כרצון איש ואיש, לפי שיש כמה אנשים שרוצים לשמוח ולשחק עם בניהם יותר מכל אכילות. וכסף ובחר ומגלת סתרים]: (יד) **א"ל הקב"ה אני כו'.** משום דקשה ליה לעשות כרצון כולם מדעי ליה, מאי איש ואיש. להכי בעי לתרולי שהכוונה לעשות רצון איש ואיש המתחלפים ברצונם זה נגד זה, כדאמר לעיל איש דבעי מיגם ובחר כן שתי כו', ולכן קנטרו הכתוב כי לא יוכל לעשות ידי מרדכי והמן המתנגדים. ורמז ליה ג"כ באומר איש ואיש דהיינו איש יהודי ואיש לר ואויב. (יפה עינא): **אני איני יוצא מידי בריותי.** לעשות ידי רצון כל אחד ואחד: **עולות בלימין.** כמו נמל, ופירושו חוף הים: **אין רוח צפונית מנשבת.** והא דאמרו בפרק לא יחפור (בבא בתרא כה, א) ארבע רוחות מנשבות בכל יום ורוח צפונית עם כולם, היינו מעט מזעיר כדי למתקן, והכא נשיבתם קמיירי [יפה תואר בויקרא רבה]: **ארגסטים.** וכתב הערוך שבספרים אחרים גרס לגרסטום, וכן מסתברא. ופירושו דהיינו ענין זר חוץ מהמנהג, והיינו רוח המשמש לשתי רוחות כאחת: **אומר לצפון תני.** דמדכתיב הכא תני והכא אל תכלאי שמע מינה דדרכו להמנע. והיינו בעת שרוח שכנגדו מנשבת שזו שותקת, וקאמר שלעתיד לא יהיה כן. וענין זה להבאת הבנים מרחוק, שאם יביאום דרך יס באניות אלה מזה ואלה מזה יהיה הרוח מביא כולם ביחד: **מי הוא זה שעושה רצון יראיו.** פירוש שאף שיהיו שניים זה לעומת זה, יעשה ה' רצון שניהם. והיינו רצון יראיו יעשה ואת שועתם ישמע, שאף שבאלת זה מנגדת לזה ישמע ה' לשניהם. מה שאין כן אחשורוש שלא יכול לעשות רצון שני אוהביו המתנגדים. ואע"ג דאמר שני בני אדם מבקשים לישא אשה אחת כו', היינו במנהג הטבעי כשתים בני אדם כדקאמר במנהג שבעולם, אבל ביראי ה' יפיק רצון שניהם בהשגחה, שאם שניים מבקשים אשה אחת, ה' יזמין לאחד אשה אחרת יפה כזו או יפה ממנה שיתפייס בה ולא יבקש זו. ובשתי ספינות יביא ה' רוח אחד להעלות האחת ותיכף יביא אחר לשניה, או הקב"ה שיודע העתיד לא יביאם במנב כזה. (יפה עינא):

מתנות כהונה

להם כלי גדול ושמו פקטא והיו משקין אותו לכל אחד מן המסובין בעל כרחו אבל בסעודה זאת לא היו אונסין בכלי זה כ"מ בספר ישן בהדיא: **בא וראה שלותו כו'** לשון יסד קדרים: [יד] **מידי בריותי** לעשות ידי רצון כל אחד ואחד: **עולות בלימין** חוף הים: **וצולב** ותולה: **ארגסטים** פי' הערוך רוח חזקה הבאה מכמה רוחות כאחת:

חידושי הרד"ל

לעשות לגדולי מלכות שיהא כו'. דרש על כל רב ביתו לעשות לכל רב (מגדולי וסרי מלכות) כביתו (את מקום הסעודה), והיינו לענין זה שיהא רשאי לעתק כו':

[יד] **לפי שבעולם הזה בזמן שרוח צפונית כו'.** ויקרא רבה (פ"ט ד"ה רבי אליעזר) ע"ש בהגהותי בסייעתא דשמיא:

זרע אברהם

[יד] **אבל לעתיד לבוא אמר הקב"ה אני מביא רוח ארגיסטס שתי רוחות משמשות.** נראה לי הטעם, לפי דאיתא במדרש שוחר טוב (מזמור יח) וידא ה' על כנפי רוח, מהיכן יוצא הרוח לעולם, בשעה שמלאכי הסרת אומרים שירה מקשקשים בכנפיהם מזה יבוא הרוח לעולם. ומקשה בכלי יקר מה מקשה המדרש שוחר טוב מהיכן יוצא הרוח לעולם והא מקרא מלא אמרה התורה (עמוס ד, יג) הנה יוצר הרים ובורא רוח. ומשני דעל אחר ג' רוחות לא מקשי שהם ברייתא שמים, אמנם על רוח מערבית מקשה הואיל ושכינה במערב (ואתה) לא יצורך רע כתיב (תהלים ה, ה) כמו שאמרו חז"ל (חגיגה יב, ב) שהתפלל דוד שיוריד הקב"ה אומרים רעים עליון רעים ובורד לארץ מכח פסוק זה (אתה) לא יצורך רע, אם כן כמו כן ראוי שלא יהיה רוח במערב מכח שהשכינה במערב, לזה אמר שהרוח בא ממילא על ידי השירה של מלאכי הסרת. ולעתיד יהיה השכינה בכל מקום, כדאיתא בזכריה (פ, יד) והיה בכל הארץ נאום ה', ואם כך הואיל ויהיה השכינה בכל ד' הרוחות, אז יאמרו מלאכי הסרת שירה בכל מקום, ויבוא הרוח על ידי קשקוש בכנפיהם מכל לדי עולם ודו"ק:

מסורת המדרש

יב. ויקרא רבה (פ, ו), במדבר רבה (יג, ב), שיר השירים רבה (פרק ד ד"ה עורי), ילקוט ישעיה (רמז תנב, ד"ה אומר), ופיין ילקוט שיר השירים (רמז תתקפח ד"ה שלחיך):

אם למקרא

אֹמֵר לַצָּפוֹן תֵּנִי וּלְתֵימָן אַל תִּכְלָאִי הָבִיאִי בָנַי מֵרָחוֹק וּבְנוֹתַי מִקְצֵה הָאָרֶץ:
(ישעיה מג:ו)

רְצוֹן יְרֵאָיו יַעֲשֶׂה וְאֶת שַׁוְעָתָם יִשְׁמַע וְיוֹשִׁיעֵם:
(תהלים קמה:יט)

"כִּי כֵן יִסַּד מֶלֶךְ", אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן: בֹּא וּרְאֵה שַׁלְוָתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ רָשָׁע מָה הִיא, שֶׁהָיָה בֵּיתוֹ מְיוּסָּד בַּאֲבָנִים טוֹבוֹת וּמַרְגָּלִיּוֹת. "עַל כָּל רַב בֵּיתוֹ", לַעֲשׂוֹת לִגְדוֹלֵי מַלְכוּת שֶׁיְּהֵא כָּל אֶחָד וְאֶחָד רַשַּׁאי לִצְחוֹק עִם בָּנָיו וְעִם בְּנֵי בֵיתוֹ:

יד "לַעֲשׂוֹת כִּרְצוֹן אִישׁ וָאִישׁ", אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: אֲנִי אֵינִי יוֹצֵא מִידֵי בְּרִיּוֹתַי וְאַתָּה מְבַקֵּשׁ לַעֲשׂוֹת כִּרְצוֹן אִישׁ וָאִישׁ, בְּנוֹהַג שֶׁבָּעוֹלָם שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם מְבַקְּשִׁים לִישָׂא אִשָּׁה אַחַת יְכוֹלָה הִיא לְהִנָּשֵׂא לִשְׁנֵיהֶם, אֶלָּא אוֹ לָזֶה אוֹ לָזֶה, וְכֵן שְׁתֵּי סְפִינוֹת שֶׁהָיוּ עוֹלוֹת בְּלִימָן, אַחַת מְבַקֶּשֶׁת רוּחַ צְפוֹנִית וְאַחַת מְבַקֶּשֶׁת רוּחַ דְּרוֹמִית, יְכוֹלָה הִיא °הָרוּחַ אַחַת לְהַנְהִיג אֶת שְׁתֵּיהֶן כְּאַחַת אֶלָּא אוֹ לָזוֹ אוֹ לָזוֹ, לְמָחָר שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם בָּאִים לְפָנֶיךָ בְּדִין, "אִישׁ יְהוּדִי" וְ"אִישׁ צַר וְאוֹיֵב", יָכוֹל אַתָּה לָצֵאת יְדֵי שְׁנֵיהֶם, אֶלָּא שֶׁאַתָּה מְרוֹמֵם לָזֶה וְצוֹלֵב לָזֶה, רַבִּי הוּנָא בְּשֵׁם רַבִּי בִּנְיָמִין בַּר לֵוִי אָמַר: יבלְפִי שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה בִּזְמַן שֶׁרוּחַ צְפוֹנִית מְנַשֶּׁבֶת אֵין רוּחַ דְּרוֹמִית מְנַשֶּׁבֶת, וּבִזְמַן שֶׁרוּחַ דְּרוֹמִית מְנַשֶּׁבֶת אֵין רוּחַ צְפוֹנִית מְנַשֶּׁבֶת, אֲבָל לֶעָתִיד לָבֹא בְּקִיבּוּץ גָּלֻיּוֹת אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: אֲנִי מֵבִיא רוּחַ אַרְגֶּסְטִיס לָעוֹלָם שֶׁשְּׁתֵּי רוּחוֹת מְשַׁמְּשׁוֹת בּוֹ, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב (ישעיה מג, ו) "אֹמֵר לַצָּפוֹן תֵּנִי וּלְתֵימָן אַל תִּכְלָאִי הָבִיאִי בָנַי מֵרָחוֹק וּבְנוֹתַי מִקְצֵה הָאָרֶץ", מִי הוּא זֶה שֶׁעוֹשֶׂה רְצוֹן יְרֵאָיו, זֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁכָּתוּב בּוֹ (תהלים קמה, יט) "רְצוֹן יְרֵאָיו יַעֲשֶׂה וְאֶת שַׁוְעָתָם יִשְׁמַע וְיוֹשִׁיעֵם":

נקרא פוסקא, והיו משקים בו לכל אחד ואחד אפילו מת ואפילו משפגע היה שותה וכו', אבל אחשורוש לא הכניס אותו כוס בסעודתו: **אין אונס ביין.** עיין במדבר רבה (כ, כג) שבלעם נזה שלא להשקותם: **בית מיוסד.** כי כן יסד אם פירושו על שנה לעבדיו לעשות כרצון איש ואיש, היה לו לומר נזה המלך, שהגם שמליטו בתנ"ך לשון יסוד במלות כמו שכתוב (דברי הימים א, ט, כב) המה יסד דוד המלך ושמואל, זהו במלוה קבוע לדורות, אך כאן שלא היה כי אם על משתה זו שהרי לא כתב לחוק בדתי פרס ומדי, על כן בהכרח שמה שכתב יסד הכוונה על יסוד בנין שנקרא יסוד בכל מקום על פי מדה י"ז, והרי זה נדרש על פי מדה ל"ח, מוקדם שמאוחר בענין, כי כן יסד המלך על רצפת בהט וגם וכו': (יד) **לפי שבעולם הזה.** שיר השירים רבה (ד, עז) על הפסוק עורי צפון, ושם נסמן: אגרסטוס. ופירש המוסף הערוך בלשון יווני רוח מערבית לפונית: **מי הוא זה שעושה רצון.** מי יכול למלאת רצון איש ואיש: